

Les dues cares de **l'islam**

Els atemptats de l'11-M, agreujats per l'assassinat israelià del líder de Hamàs, han posat al món àrab en el centre de l'huracà. Les detencions successives de musulmans a casa nostra per presumpta relació amb Al-Qaida i l'anunci de venjança il·limitada per part de Rantisi, nou líder de Hamàs, aconsellen una revisió de, si més no, dues de les cares del mosaic de l'islam: la més extrema i la més serena. L'habitual i la majoritària.

Al·là la mort

La utilització del fonamentalisme islàmic com a excusa amb finalitats polítiques és l'essència d'Al-Qaida. El context actual, col·lapsat pel conflicte entre Palestina i Israel, i els atacs aliats a l'Afganistan i a l'Iraq, facilita la pervivència de la seua ideologia entre els musulmans més pobres, tot i que naix d'entre els més rics.

Amputar tota ingerència d'Occident –concretada sobretot en el poder omnímode dels Estats Units– de qualsevol territori musulmà. Segons analistes de distints països, aquest és l'objectiu immediat d'Al-Qaida. Hi ha altres analistes –per exemple, Javier Jordán, professor de Ciències Polítiques de la Universitat de Granada i autor de l'estudi *Las redes del terrorismo islamista en España*– que el consideren un primer pas per restaurar més tard la vella glòria de l'islam en els països musulmans a través de l'aplicació de la xària o llei islàmica (l'aplicació estricta de l'Alcorà com a norma de dret). “Dividir el món islàmic entre la *umma*, la comunitat musulmana, i els règims aliats amb els Estats Units ajudaria a aconseguir la seua finalitat primordial: fer avançar la causa de la revolució islàmica dins del món musulmà”, ha escrit Michael Scott, professor d'Estudis d'Orient Pròxim en la universitat nord-americana de Princeton.

La ideologia radical que sustenta això diu que, des de les velles guerres amb els mogols fins a l'actualitat més immediata, sempre que els musulmans han conegut la devastació i la pobresa ha estat perquè els governs han deixat de seguir l'estricta camí de la religió. Per tant, a banda de la desestabilització d'Occident, aquesta hipòtesi insisteix en la necessària conquesta de poder polític dins de l'islam pels terroristes i pels corrents islamistes més radicals i reaccionaris. És una possibilitat o una fantasia?

De moment, Al-Qaida té encara prou feines per concretar la part més clara dels seus objectius: enviar Amèrica i els seus aliats europeus lluny de l'islam,

justificant, amb la religió, accions que resultarien injustificables des de qualsevol altre punt de vista. Perquè, per aconseguir propòsits tan enormes, Al-Qaida creu que ha de buscar solucions igual d'enormes. I l'arma més forta que té, l'arma que cap país europeu no podia realment esperar-se fins i tot després de l'11-S americà, és la del terror indiscriminat, absolut, sense cap tipus de control ni de selecció, el terror que no diferencia entre objectius civils o militars, entre rics o pobres.

Fins al moment, només sectes destructives molt focalitzades i localitzades –la secta Veritat Suprema del Japó, per exemple– s'atrevien a perpetrar atacs semblants. Però aquests no tenien cap objectiu polític més enllà d'una atracció obsessiva per la mort col·lectiva i l'Apocalipsi. Al-Qaida ha dut aquest Apocalipsi a la finalitat política. La revista *Courier International* qualifica aquests atacs d'"hiperterrorisme", els atacs urbans transnacionals duts a la seua màxima expressió d'impacte. Impacte sobre els supervivents a la matança, sobre la seua vulnerabilitat. Impacte entre els governs, entre el seu públic electoral. Com s'ha demostrat a Madrid, la intervenció d'Al-Qaida té coses a dir en aquesta relació d'elements.

El seu poder sobre els països atacats és inabastable per la seua capacitat de concretar-ho tot en la misèria. Una misèria que, en la interpretació extremista islàmica, és només l'altra cara de la moneda que viu l'islam per culpa d'Occident. Per tant, Al-Qaida només torna allò que ha rebut. Així ho ven aquesta organització al poble musulmà, mentre es presenta com a instrument d'una justícia divina

A l'esquerra, una imatge del líder palestí Iàsser Arafat i del xeic Iassin, capdavanter de Hamàs que ha estat assassinat per Israel. A la dreta, Ossama bin Laden, el rostre d'Al-Qaida. Tots han esdevingut símbols per a la gent més desesperada de l'Islam.

que, de manera retorçada, vol retornar l'orgull als més desgraciats. I és precisament entre els més pobres dels països originaris, acostumats a relacionar Occident amb la pròpia vida dolorosa, que ho pot aconseguir. En canvi, segons ha opinat públicament el professor Javier Jordán, als musulmans que viuen en qualsevol altre territori estranger els espanta la presència d'Al-Qaida, perquè temen perdre la presumpció d'innocència.

El paper de la religió. I quin és el paper que pot representar una visió extrema de la religió en aquest tauler de sang? Sembla difícil de precisar, perquè, segons la interpretació més estesa i contemporània de l'Alcorà, els musulmans no admeten l'ús de la violència contra innocents, ni poden forçar ningú a la conversió ni tampoc a complir la xària. Però Al-Qaida, i qualsevol grup terrorista afí, menysprea els musulmans "normals", que considera mals creients.

Antoni Segura, catedràtic d'Història Contemporània i vicedirector del Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la Universitat de Barcelona i reputat especialista en l'islam, opina sobre un tema que coneix bé: "El terme 'integrisme

islàmic', que tantes vegades escoltem, no seria el correcte per definir una vivència severa de l'islam; és més adequat, per referir-nos a una lectura religiosa dels preceptes musulmans molt estricta, parlar de 'fonamentalisme islàmic'. Perquè el fonamentalisme indica precisament un retorn a les fonts, un rigor reaccionari en l'observació dels preceptes de l'islam, una lectura d'aquests que està més relacionada amb el segle VIII que amb l'actualitat. Però el salt des d'aquesta visió al terrorisme és una expressió mínima en relació amb la totalitat de la vivència musulmana, és com relacionar el comunisme o el nacionalisme amb grups terroristes que es defineixen com a marxistes o nacionalistes." "Ara bé —continua—, això no vol dir que els terroristes no es creguin la religió; el que passa és que fan servir la religió com una excusa que se sobreposa a altres pretensions de tarannà polític i que serveix per captar reclutes a través d'una vivència religiosa compartida." "Això no és cap novetat —explica—, però el que resulta nou i espectacular és l'abast planetari del fenomen terrorista associat a Al-Qaida, i la peculiaritat del seu funcionament com a xarxa terroris-

ta". Segons Segura, "funciona com una sèrie de franquícies, com McDonald's o una cadena així; hi ha un nucli dur molt secret que dóna instruccions pertot arreu a través de la xarxa informàtica. [Al-Qaida es pot traduir per 'base' o 'base de dades', i el nom fa referència a la base de dades del seu fundador, Ossama bin Laden.] La comunicació està lligada a la confiança personal, que és molt important en l'organització del nucli central i dels cercles propers." Al-Qaida no és realment jeràrquica, és horitzontal. Té molts grups terroristes lligats o associats ["cèl·lules"; a l'estat espanyol n'hi ha des dels anys noranta, formats majoritàriament per emigrants del Magrib] que poden actuar pel seu compte i que no tenen contacte entre ells.

Segura apunta una novetat bàsica d'Al-Qaida respecte a la majoria d'organitzacions terroristes: "No és necessària l'ordre del nucli central a tal o qual grup perquè aquest, si ho creu convenient, dugui a terme un atac massiu; cada grup va bastant a la seva, i, a més a més, també hi trobem grups terroristes que no pertanyen realment a la xarxa de Bin Laden i que, en canvi, la imiten en el seu funcionament."

Dalt, escena dels cruels atemptats de l'11-M a Madrid, que han provocat histèria i inseguretat a Europa. Al costat, imatge d'una mesquita de València, ciutat on s'han detingut diversos musulmans per presumpta relació amb Al-Qaida, alguns posats després en llibertat sense càrrec.

Cal afegir que, dels estudis del professor Javier Jordán, de la Universitat de Granada, es desprèn que les cèl·lules de la xarxa s'organitzen com un cercle concèntric, amb un nucli propi, al voltant del qual hi ha un primer cercle de confiança. Al voltant d'aquest primer cercle hi ha un altre cercle que recluta personal. Els nuclis de cada cèl·lula poden establir contacte. Cada cèl·lula acostuma a estar formada per membres de la mateixa ètnia i per gent que es coneix personalment, amb familiars que també es coneixen.

Per tot això, la infiltració en Al-Qaida resulta gairebé impossible. I també per tot això, l'aplicació exclusiva de mesures policials o militars sembla insuficient per eradicar l'hiperterrorisme fanàtic. De fet, la persecució constant a Al-Qaida que ha tingut lloc a l'estat espanyol no ha evitat —ans al contrari— atacs tan increïbles com els de l'11-M. Javier Jordán considera aquesta persecució més bàsica per entendre l'atemptat que no el suport incondicional del Govern d'Aznar a la invasió de l'Iraq i que les ocasionals referències a Al-Andalus que ha fet Bin Laden.

Antoni Segura, no obstant això, sí que ressenya la importància de la guerra de l'Iraq per entendre la penetració de la

causa d'Al-Qaida entre la part més desassistida del poble musulmà. Perquè tot això, al costat de l'atac aliat a l'Afganistan, de la contínua tensió que el Govern espanyol ha mantingut amb el Marroc darrerament —amb l'episodi de la invasió del Perejil com a màxim element d'irresponsabilitat delirant—, o de la recentíssima eliminació israeliana del líder de Hamàs, el xeic Iassín, crea un context en què personatges com Bin Laden desperten les simpaties “entre els més empobrits, que són els més susceptibles de ser fanatitzats”. Per tant, sense que hi haja intenció occidental per reduir aquests simbòlics conflictes —parts habituals en el discurs d'Al-Qaida i en el sentiment musulmà d'humiliació—, és impensable frenar la socialització popular de qualsevol temptativa terrorista d'inspiració fonamentalista. La qual cosa, alhora, resulta essencial per a la seua pervivència.

Terror i diners. Així es podria contrarestar el suport a l'autoimmolació de gent adinerada, com era el cas dels pilots dels atemptats de l'11-S a Nova York. “Cal tenir en compte —adverteix Segura— que aquesta història va començar com una revolta dels privilegiats.” De fet, la inspiració fanàtica de

Bin Laden —un “privilegiat” multimilionari— naix del wahhabisme, la versió de l'islam dominant en la petrolífera Aràbia Saudita.

Es tractava d'una lectura de l'Alcorà rígida, bel·ligerant i molt reduccionista, que sempre ha provocat una interpretació extremista dels textos sagrats. Hi ha, en altres punts geogràfics —com ara al Magrib—, altres lectures intransigents de l'Alcorà com el salafisme, un corrent que la policia ha arribat a relacionar amb els atemptats de Madrid i Casablanca.

El fet és que el wahhabisme, i la seua estricta aplicació legal —inspira tot el dret—, ha servit perquè la monarquia saudita es legitime en el poder. Gràcies a les aliances reials amb Estats Units, Bin Laden va considerar corrupta la monarquia de l'Aràbia Saudita i s'ha mostrat tan contrari a ella com a Occident. En els anys vuitnata va començar una xarxa de guerres santes finançada amb la seua fortuna personal. Hi ha analistes que sospiten que també ha ajudat amb diners l'oposició interna al rei del país. El cas és que el final d'aquest fenomen està a anys llum d'albirar-se.

Joan M. Oleaque